

eerste woord

ONGEHOORZAAM OM GEHOORD TE WORDEN

Laure De Vroey
beleidsmedewerker BOS+

Eind vorig jaar haalden we als natuurorganisatie BOS+ het nationale nieuws met een opvallende (want 'illegale') bosplantactie in Oudenaarde. Op Sinterklaasnacht plantten we, samen met een honderdtal vrijwilligers, 2 400 boompjes op een braakliggend terrein dat eigendom is van de Vlaamse Waterweg. Zonder vergunning, medeweten of toestemming van die eigenaar. Een bescheiden maar waardevol nieuw stukje bos, en vooral: een aanklacht en oproep aan het adres van de Waterweg en andere Vlaamse administraties die beschikken over honderden hectare potentieel bebosbare grond, maar geen enkele inspanning leveren om bij te dragen aan de bosuitbreidingsdoelen van hun eigen regering.

Onze plantactie kreeg de dagen erna veel weerklank in de media én bijval in het publieke debat. Ondanks of dankzij het illegale karakter? Er was onbegrip over het idee dat bebossing, een bij uitstek 'natuurlijk' proces, bestempeld kon worden als illegaal. Verontwaardiging over de inertie van overheden. Applaus voor de daadkracht en de durf van die vele nachtelijke planters. Maar de reacties waren niet onverdeeld positief. De actie overschreed immers ook grenzen: van eigendom, en van legaliteit.

Natuurlijk was onze keuze voor het bebossen van net deze overheidsgrond geen toeval. Publieke instanties zoals de Vlaamse Waterweg blijken te beschikken over honderden hectare 'slapend' areaal, waar nauwelijks iets mee gebeurt en dat dus niet nodig blijkt voor het uitvoeren van hun kern-taak. Bosuitbreiding maakt daar geen deel van uit, dat ontkennen we niet, maar daarom mogen overheidsinstanties nog niet blind blijven voor andere collectieve belangen. Hun grote grondenpatrimonium maakt deel uit

van het publiek domein. Mogen we niet verwachten dat daar maatschappelijke belangen en doelstellingen primeren op speculatie en winstbejag? Het is bovendien de overheid zelf die 4 000 hectare bosuitbreiding wil realiseren tegen 2024.

(ON)GEHOORD

Een nachtelijke, onvergunde bebossing gaat in tegen de orde van de dag, en precies daarom kan ze een verschil maken. Jaarlijks organiseert BOS+ tientallen bosplantacties, met vergunning en met toestemming van de eigenaar. Slechts zelden halen die de nationale pers. De actie in Oudenaarde deed dat wel, en met resultaat. De Waterweg belooft te bekijken welke gronden ze voor bebossing ter beschikking kan stellen. Andere administraties volgden. We moeten waakzaam blijven dat die intenties zich ook vertalen naar realisaties op het terrein. In elk geval liet de actie onze boodschap luid en breed weerklinken. Burgerlijke ongehoorzaamheid gaat erom gehoord te worden. Daar hoeven we niet flauw over te doen. Maar als je erin slaagt om met je actie ook nog eens een duidelijke link te leggen met de situatie die je aan de kaak stelt, dan overstijgt burgerlijke ongehoorzaamheid het stuntgehalte en volgt het debat over de inhoud bijna onvermijdelijk.

Mogen we niet verwachten dat Vlaamse instellingen in hun grondenpatrimonium maatschappelijke belangen en doelstellingen laten primeren op speculatie en winstbejag? Tenslotte wil de overheid zelf 4 000 hectare bosuitbreiding realiseren tegen 2024.

Al meer dan tien jaar dringen we aan bij de Vlaamse Waterweg en bij andere grote overheidsinstanties om hun vele braakliggende gronden te bebossen, maar al even lang blijven de engagementen uit. Meer zelfs, dag op dag elf jaar eerder voerden we op deze locatie in Oudenaarde al eens exact dezelfde actie uit, met dezelfde boodschap aan dezelfde grootgrondbezitter. Het bosje dat we toen aanplantten moest uiteindelijk wijken voor 'andere dringende plannen', maar elf jaar later lag het perceel er dus nog even braak bij als voorheen. Dat is niet alleen absurd, maar ook onverantwoord en verontrustend. Wanneer overheidsinstanties jarenlang

hardnekkig weigeren om te doen wat nodig is, terwijl ze daar wél de middelen voor hebben, moeten we durven spreken van schuldig verzuim.

De missie van BOS+ is klaar en duidelijk. Al vijftig jaar vragen we om meer en beter bos, al vijftig jaar leveren we daar dagelijks zelf inspanningen voor. We voeren concrete projecten uit, van realisaties op het terrein en educatie tot studies en campagnes. Maar soms worden we simpelweg niet gehoord. Of worden we vrolijk

genegeerd. Daarom heeft onze werking ook een activistische kant. Die uit zich op verschillende manieren. We ondersteunen lokale actiecomités in hun strijd voor de bescherming van bos en natuur in hun buurt, we voeren juridische procedures, gaan zelf op de barricaden staan voor beter bosbehoud, en voeden het publiek debat met opvallende acties en campagnes. Uitzonderlijk grijpen we daarbij ook naar burgerlijke ongehoorzaamheid.

Elf jaar geleden voerden we onze illegale bosplantactie al eens uit op exact dezelfde locatie. Het bosje dat we toen aanplantten moest uiteindelijk wijken voor 'andere dringende plannen', maar elf jaar later lag het perceel er nog even braak bij als voorheen.

ACTIVISME KENT VELE GEZICHTEN

Soms wordt een boodschap wel gehoord, maar loopt ze vast op de onschendbaarheid van de wet zelf of op de onwil om bestaande kaders open te breken. 'Maar', schreef de Amerikaanse denker Henry David Thoreau al in 1846, toen hij als pionier in burgerlijke ongehoorzaamheid zijn belastingen weigerde te betalen aan een staat die slavernij bleef faciliteren, 'onrechtvaardige wetten bestaan. Zijn we ermee tevreden ze te gehoorzamen, of willen we ze verbeteren?'

Dezelfde vragen kunnen we vandaag stellen bij onze boswetgeving. Het is een pijnlijke vaststelling dat de sluipmoord die zich vandaag op de Vlaamse bossen voltrekt, grotendeels past binnen het gecreëerde wettelijke kader. Het gebrek aan wettelijke bescherming voor onze waardevolle bossen, en de achteloosheid waarmee ze bijgevolg worden gekapt, is de perfecte illustratie van hoe iets dat wettelijk is, daarom nog niet verantwoord, laat staan wenselijk is. In zijn Huizingalezing van december 2021 bepleit auteur David Van Reybroeck burgerlijke ongehoorzaamheid 'met tegenzin',

De sluipmoord op de Vlaamse bossen voltrekt zich binnen het gecreëerde wettelijke kader. Het is de perfecte illustratie van hoe iets dat wettelijk is, daarom nog niet verantwoord, laat staan wenselijk is.

maar als 'noodzakelijk zodra de wet of regelgeving fundamenteel onrechtvaardig is'. Vaak kunnen we ons na zo'n acties, wanneer het 'nieuwe normaal' algemeen aanvaard is, niet meer indenken waarom we de toestand van voorheen ooit tolereerden.

Voor BOS+ moet burgerlijke ongehoorzaamheid in die context gezien worden: als een actiemodel dat we inzetten wanneer we vaststellen dat men onze boodschap gewoon weigert te horen. BOS+ zal steeds op zoek gaan naar een duidelijk inhoudelijk verband

tussen ons pleidooi en de acties die we voeren. In het beste geval toont burgerlijke ongehoorzaamheid niet alleen de problemen, maar ook de weg naar oplossingen. Dat kan burgers en beleidsmakers inspireren, en wordt op die manier een krachtige hefboom voor verandering. Burgerlijke ongehoorzaamheid is geen doel op zich, maar wel een redmiddel, vaak verbonden met wanhoop over een absurd status quo.

In het licht van de aanstormende klimaat- en biodiversiteitscrisis, zal burgerlijke ongehoorzaamheid alleen maar aan belang winnen. Al valt het in de praktijk vaak mee, burgerlijke ongehoorzaamheid houdt per definitie risico's in op boetes en gerechtelijke vervolging. Risico's die je bereid moet zijn om erbij te nemen. Wij vonden dat het maatschappelijk belang van onze actie primeerde op wat we kunnen verliezen, en onze vraag wordt elke dag urgenter. Het beste moment om een bos te planten was 11 jaar geleden, het tweede beste moment is nu. ■